

BOGDAN BALCER

TYMCZASOWE SPRAWOZDANIE Z PRAC WYKOPALISKOWYCH PROWADZONYCH W 1959 R. NA ST. 4 W BISKUPINIE, POW. ŻNIN

W czerwcu 1959 r. kontynuowano badania wykopaliskowe na st. 4 w Biskupinie, pow. Żnin. Badania prowadzone były pod kierunkiem prof. Z. Rajewskiego przez pracowników PMA w Warszawie mgr. Teresę i Jana Dąbrowskich oraz autora. Część zdjęć do dokumentacji wykonano z helikoptera, udostępnionego w tym celu przez władze wojskowe w Bydgoszczy.

W 1959 r. badano część grodu położoną w zachodniej partii półwyspu w obrębie aru 100, 112 oraz ćw. β i δ aru 99. Ćw. β i δ aru 99 oraz ar 112 były częściowo odkryte już w 1958 r. Zdjęto wówczas warstwę I i część warstwy III do gł. 50 cm. Podczas prac tegorocznych na arach 99 i 112 odsłonięto konstrukcję starszego i młodszego wału, niewielki fragment falochronu oraz dwa poziomy ulicy okrężnej (ryc. 1). Poziom młodszy został zdjęty w obrębie aru 99, a na arze 112 — po oczyszczeniu bierwion ulicy starszej, występującej poniżej — pozostawiony w celach ekspozycyjnych. W obrębie aru 100 odkryto tylko I, młodszy poziom osadnictwa. Wystąpiła tam większa część chaty 77 i fragment IV ulicy poprzecznej (ryc. 2).

Część grodu badana w 1959 r. należy do bardzo dobrze zachowanych, czemu sprzyja położenie nadbrzeżne w bezpośredniej bliskości wody. Najbardziej na zewnątrz półwyspu położone, a występujące w obrębie wykopu na arze 112, są szczątki konstrukcji starszego i młodszego wału obronnego (ryc. 1, 3). Wał młodszy budowano tuż obok starszego i częściowo w obrębie jego zwalisk. Na przestrzeni aru 112 i 99 szczątki obydwu wałów tworzą szerokie na 6 m zwaliska o zagmatwanym układzie, przy czym na całej ich przestrzeni występuje znaczna spalenizna. Izbicowa konstrukcja wału złożona jest z pionowych kołów oraz belek poziomych tworzących charakterystyczną kratę. Koły pionowe, rozmieszczone w odległościach około 2 m, były zastrzane, wbijane w podłoże i okładane kamieniami. Wzmacniały one konstrukcję wału zewnątrz i od środka.

W najdalej wysuniętych w stronę jeziora szczątkach konstrukcji wału starszego tkwiły skośnie wbite pale falochronu wału młodszego. Odkryto jeden rząd tych pali. Wzdłuż wału w odległości 2,5 m od jego konstrukcji odkryto nawierzchnię młodszej ulicy okrężnej. Składała się ona z sosnowych bierwion, długości 2 — 2,5 m, średnicy 15—20 cm, gęsto ułożonych obok siebie (ryc. 3). Między ulicą a wałem na arze 112 odkryto dwie przymy kamieni przeznaczonych do obrony.

Bierwiona ulicy młodszej były pod spodem oparte na legarach w postaci gałęzi, drobnych ułamków drewna i długich bierwion rzuconych w podłoże ponad

Ryc. 1. Biskupin, pow. Żnin, str. 4 Ar 112 i 99, ćw. β i δ . Konstrukcje wału, starszej ulicy okrężnej, a ponad nią, w obrębie aru 112, fragment młodszej ulicy okrężnej

Fot. T. Biniewski

Ryc. 2. Biskupin, pow. Żnin, st. 4. Ar 100, I poz., chata 77 i IV ulica poprzeczna

Fot. T. Biniewski

Ryc. 3. Biskupin, pow. Żnin, st. 4. Ar 99 ćw. β , δ , ar 112 i fragment aru 100. Konstrukcje młodszej ulicy okrężnej, poniżej nawierzchnia ulicy starszej. Z prawej strony konstrukcje wału, z lewej widoczne skrzyżowanie IV ulicy poprzecznej z młodszą ulicą okrężną i fragment chaty 77

Fot. T. Biniewski

nawierzchnią ulicy starszej. Kilka bierwion młodszej ulicy okrężnej opartych było na fragmencie sterczącej od spodu łątki śródściennej chaty ze starszego grodu.

Nawierzchnia II starszego poziomu ulicy okrężnej występowała o 30 cm poniżej poziomu ulicy młodszej. Dębowe bierwiona ulicy starszej leżą tuż obok konstrukcji wału. Mają długość 2—3 m przy przeciętnej średnicy 30 cm (ryc. 1, 3). W przeciwieństwie do bierwion I poziomu są zupełnie zwęglone.

Nawierzchnia I poziomu IV ulicy poprzecznej zbudowana była podobnie jak młodsza ulica okrężna z niegrubych bierwion, wśród których położono widełkowatą soszkę wtórnie użytą. Podlegarowana była drągami leżącymi wzdłużnie. Jest zachowana w obrębie aru 100 fragmentarycznie. W partiach zniszczonych odkryto leżące poniżej bierwiona II starszego poziomu (ryc. 2).

Ponadto na arze 100 odkryto szczątki konstrukcji izby głównej i komory chaty 77 (ryc. 2). Pozostałości trzech ścian chaty zachowane są do wysokości około 40 cm. Narożne łątki wykonano z okrągłych bali sosnowych o średnicy 30 cm. Łątki śródścienne, których ściana północna posiada dwie, a ściany wschodnia i zachodnia w obrębie aru 100 po jednej, są prostokątne. Sumiki stanowią bierwiona długości około 2,5 m, zaciosane na końcach, które tkwią w pazach łątek. Długość ściany północnej wynosi około 8 m. Długość ścian wschodniej i zachodniej bez przedsionka około 6 m.

Obok ściany zachodniej wystąpiły pozostałości komory, 2,5 m szerokiej, wyłożonej drągami sosnowymi i faszyną brzożową. Komora wyraźnie odcina się od izby głównej o wymiarach $6 \times 5,5$ m. Podłogę izby tworzyła faszyna brzożowa. Pośrodku izby znajdowało się miejsce po palenisku o średnicy 2,5 m. Kamienie paleniska zostały wybrane przez późniejszych mieszkańców półwyspu. Najciekawszym elementem w izbie jest wtórnie użyty fragment wiosła, rzucony dla umocnienia podłoża w pobliżu paleniska. Obok wschodniej ściany izby ułożono dolny fragment łątki dębowej ze starszego grodu. Jest to prostokątna łątka śródścienna z dwoma pazami i otworem na przetyczkę przeciwdziałającą lgnięciu. Po zdjęciu nawierzchni izby głównej chaty 77 okazało się, że 30 cm poniżej znajdują się bierwiona chaty z II poziomu osadniczego. Były one dość starannie ułożone wokół znajdujących się pośrodku kamieni paleniska. II starszy poziom osadniczy będzie badany w przyszłym sezonie wykopaliskowym.

Materiał zabytkowy pochodzący z tegorocznych prac reprezentuje duża ilość ceramiki i ułamków glinianych ciężarków tkackich oraz narzędzia kamienne, rogowe, kościane i drewniane wiosło.

Ceramika nie różni się od ceramiki znalezionej w Biskupinie w latach poprzednich. Przeważają ułamki jajowatych naczyń kuchennych o schropowanej powierzchni, z których jedno zachowało się prawie w całości. Oprócz tego ciekawy jest fragment kubka z odciskiem ziarna jęczmienia.

Na szczególną uwagę zasługuje odkrycie fragmentów ponad 150 ciężarków tkackich. Centrum skupiska znajduje się w warstwie III, w obrębie aru 100, gdzie zapewne był ustawiony i użytkowany warsztat tkacki.

Ponadto znaleziono żarna i 16 kulistych rozcieraczy kamiennych, kilka kamiennych i kościanych gładzideł, dwie osełki, dwie piękne motyki rogowe, kółko brzożowe, będące fragmentem ozdoby, fragment siekierki granitowej i wspomniany już fragment wiosła.

Większość zabytków pochodzi z aru 100, występując ponad i w obrębie konstrukcji domu 77. Zabytki zalegały głównie w warstwach III oraz I i IV. Stanowią one jednolity zespół, który można włączyć do kultury lużyckiej, datując go na

okres Hallstatt D. Dokładne wyniki badań będą ogłoszone po przebadaniu w całości II poziomu osadniczego omówionej części grodu, co nastąpi w sezonie wykopalskowym 1960 r.

*Państwowe Muzeum Archeologiczne
w Warszawie*

БОГДАН БАЛЫЦЭР

**ВРЕМЕННЫЙ ОТЧЁТ О РАСКОПКАХ, ПРОВОДИМЫХ В 1959 Г. НА СТОЯНКЕ 4
В БИСКУПИНЕ, РАЙ. ЖНИН**

В июне 1959 г. продолжались раскопки на стоянке 4 в Бискупине, рай. Жнин, там же исследовано часть грода лужицкой культуры расположенную в западной партии полуострова. Во время исследований обнаружены: срубная конструкция старшего и младшего вала, малый фрагмент младшего волнореза, два, выступающие один выше другого, уровня младшей и старшей окружной улицы, I младший уровень IV поперечной улицы, а также фрагмент I уровня хаты 77, с главной избой и чуланом.

Самыми интересными движимыми памятниками являются: фрагменты сверх 150 глиняных грузил для ткацкого станка, деревянное весло, роговая мотыка. Кроме того обнаружено много черепков типичной керамики, а также каменные и роговые орудия.

На основании керамики и памятников, не отличающихся от ранее произведенных находок из Бискупина, можем включить находки текущего года в комплекс лужицкой культуры, и датировать их периодом Галштат Д.

BOGDAN BALCER

**INTERIM REPORT ON THE 1959 EXCAVATIONS ON SITE 4 AT BISKUPIN,
DISTRICT OF ŽNIN**

The excavations on site 4 at Biskupin, district of Žnin, continued in June 1959, revealed a portion of a Lusatian stronghold situated in the western part of the peninsula.

The investigations disclosed a cellular structure of an older and a younger rampart, a small portion of an earlier breakwater, two levels of circular streets, the younger level place above the older, younger level I of a transverse street IV and remains of hut 77 in level I with a main room and a chamber.

Among the movable relics of special interest are fragments of over 150 clay loom weights, a wooden oar and a horn hoe. Apart from numerous fragments of typical pottery, the recovered material included tools of stone and horn.

On the ground of pottery and other relics which closely resemble previous finds from Biskupin, we may attribute this year discoveries to the Lusatian culture and date them to Hallstatt D.